

dexà mil ducats». I es torna la forma més normal i general des de molt abans de la Renaixença.

A desgrat de la concurrència que li ha fet recentment el castellanisme *después* (sobretot enllà de l'Ebre), *després* resta d'ús general més o menys en tot el domini, i molt predominant a la major part de les regions. Amb caràcter vulgar se sent bastant emprés (*amprés*) a moltes comarques, sobretot de les nòrdiques: particularment té gran ús en el Conflent i sectors veïns transpirinencs: Llar, Evol, Formiguera de Capcir («*amprés* me reposaré ---»), 1959-60. En el País Valencià *después* en l'ús vulgar predomina fortament a tota la zona central, també bastant a la del Nord i a la Ribera, mentre que a la Marina *després* es torna a sentir tant com en el Principat (noto aquest caràcter general, p. ex. a La Nucia, etc.); l'alcoià MGadea preferia sovint *dempres* (T. del Xè II, 133) i encara més *despuix*; una altra variant vulgar d'aquesta zona (en la qual hi ha intrusió de *llavors*) és *llampres* (MGadea, o. c. I, 101, 170); altrament les variants del parlar vulgar són moltes, com *desprenses*, que se sent entre altres llocs en el Lluçanès, Berguedà, Plana de Vic (BDLC XIII, 304). Guardem-nos d'exagerar la importància d'aqueixes coses menudes. Generalment es té consciència pertot que per parlar bé s'ha de dir *després*, i tothom ho escriu així. I si guem conscients que és, precisament gràcies a la proliferació excessiva d'aqueixa runa del llenguatge vulgar, que el grosser castellanisme *después* ha pogut fer forrolla entre la gent presumptuosa.

A l'Edat Mitjana, però, s'usaven altres formes, les més corrents *après* i *despuix*, i en textos més arcaics també *puix* (sovint var. *puis*) amb el mateix valor; *prés* també s'hi troba, junt amb *après*, si bé sovint tots dos amb el valor de 'prop'. No em caldrà donar gaire documentació de tot això, que és més propi de la gramàtica que del diccionari, i se'n podran trobar molts testimonis en les meves eds. de Cerverí i de G. de Cervera. *Aprés* figura en el ms. B de les *Vides R* i *prés* en el ms. bàsic P, traduint el ll. *post*, en la frase «En Judes ferí ab una pera En Rubèn --- tal colp que mort lo més; e, *prés*, el aportà les pomes a 'N Pilat, e recomtà-li ---» (fº 70v2, n. 101); «per què ag mala volentat / *après* Herodes a Pilat», «*après* de temps l'emperador / ag una malaltia gran», *Lleg. Rim. Sev.*, vv. 461, 463. I és encara el d'ús clàssic en el S. xv: «com la Comtessa véu entrar les honrades dones, sperà que-s fossen assegudes, *après* dix semblants paraules ---», «*après*, per discurs de temps, lo Comte se'n tornà a la sua pròpia terra tot sol», «lo rey moro, *après* passats quatre dies, tramés sos embaixadors, ab una letra de batalla, al rey d'Anglaterra», JoMartorell (Ag. I, 17, 21, 39, etc.).

Prés i *après* són mots comuns al català, la llengua d'oc, el francès, etc. I es troben no solament amb el sentit temporal, sinó també amb els locatius 'a prop' i fins 'darrere'. *Prés* amb el sentit de 'prop' és també corrent en el nostre període arcaic; de *prés* 'prop' se'n poden trobar exs. en els *DAG*, i *AlcM*, és freqüent en Cerverí de Girona (*Prés d'un jardí ---*, pas-

torella), etc. I algunes vegades el trobem també amb el valor de 'darrere': «can li dix N. Senyor —Eu, cant tornaré, venré a tu, e aurà, Sara, fill. —E adoncs Sara se ris *après* la porta, dién: —Quant eu só vela, e-l meu senyor és vel, auré eu fill?» (fº 126v1, on el ms. B ho canvia en *detrás* i l'original llatí porta *post ostium*).

Aquests usos s'han d'explicar partint del sentit fonamental de 'prop'. I aquest té la seva base en llatí en l'adverbi *PRESSE* corresponent a *pressus*, *-ssa*, *-ssum*, 'estretit, premut, comprimit, pitjat', participi de *PREMERE*: des de 'comprimit, pitjat un contra l'altre' es passa fàcilment a la idea del contacte íntim, i de la proximitat. L'ús de *presse*, almenys en els sentits originaris, és ja ben antic i fins clàssic, en llatí. *Presse loqui* es troba fins en Ciceró si bé amb el sentit de 'estretament', 'amb la boca molt closa, articulant bé' (d'on pot passar a significar 'en veu baixa', comentari de Donat a Terenci, *Ad.*, 239.1, 3, 884.3).

En concurrència amb *après* el català antic usà *puix* i *despuix*. En les *Lleg. Rim. Sev.*, p. ex., l'autor havia escrit «*puys* Herodes ausí parlar» si bé l'infidel copista va alterar-ho en *après lo rey Herodes ---* (v. 431), i en el v. 527 «que jamai *puys* no li parrà» (v. 527). I aviat apareix també *despuix* (*despuis*), on *puix* se suma amb la preposició (DE EX), com si s'hagués dit 'des de després'. Així ja en Desclot: «hauem *despuix* tota l'altra encontrada», *Crònica* (§ 2); «car primer havem sciència o conaxença imperfecta, e *despuys* més perfeta», Egidí Romà (§ 2). Abunda des del S. XIII (exs. de Llull, Muntaner, *Consolat*, etc., *AlcM*, *DAG*). També hi hagué, no tan freqüent, una forma femenina, *puixes* i *despuixes*: aquesta, p. ex., en la *Cròn.* del Cerimoniós: «ver és e ver diets, mes *despuixes* que vós sots estat poderós vós hi havets mesa aquesta costuma» (368). *Puixes* és la correspondència de l'it. *poscia* ll. *PÖSTĒA*, sense altra desviació que afegir-li la *-s* adverbial. Partint, però, d'aquesta base, en una bona part de la Romània, es creà un *pōstius segons el model dels adverbis llatins tan nombrosos, amb caràcter comparatiu, en *-ius*, alguns dels quals, i ben importants, tenien precisament significats locatius o temporals i estructura bisíl·laba, com *rarius*, *laxius* (> cast. *lejos*), *longius*, i el mateix comparatiu *pressius* ('en veu baixa' en Donat, *Ad.*, 884.3). De *pōstius, doncs, sortiren el cat. *puix*, oc. ant. *puis*, *puois*, fr. *puis*.

En català, en la combinació *despuis-ahir* 'abans d'ahir' s'ha mantingut el mot en gran ús fins avui, si bé generalment en la forma *despús-ahir* una mica reduïda per la dissimilació de les *ii*.

Desprevingut, V. *venir* *Desproporció*, *-cionat*, V. *porció* *Despropòsit*, V. *pondre* *Desproveït*, V. *veure* *Despuis*, *despuix*, *despuixes*, V. *després*

DESPULLAR, del ll. *DESPŪLIARE* 'saquejar, robar, llevar les despulles', derivat de *SPŪLIARE* id., i aquest, de *SPOLIUM* 'pell dels animals', 'botí, desferra'. □ 1.ª doc.: S. XIII.

De primer apareix amb l'àmplia esfera d'aplicació